

Renata Gieszczyńska

Instytut Pamięci Narodowej
Delegatura w Olsztynie

WYSTAWA IPN PT. OLSZTYŃSKA „SOLIDARNOŚĆ” 1980–1981

22 września 2008 r. w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Olsztynie odbyło się uroczyste otwarcie wystawy pt. *Olsztyńska „Solidarność” 1980–1981* przygotowanej przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Olsztynie. Termin otwarcia nie był przypadkowy, bowiem 28 lat temu przedstawiciele komitetów założycielskich niezależnych związków zawodowych olsztyńskich zakładów pracy powołali Międzyzakładowy Komitet Założycielski. Wystawa składa się z blisko czterdziestu paneli odpowiednio zestawionych zarówno pod względem chronologicznym, jak i problemowym.

Wystawę rozpoczyna panel prezentujący wydarzenia Sierpnia 1980 r. w Gdańsku, kiedy to strajkujący robotnicy utworzyli Międzyzakładowy Komitet Strajkowy. Zamieszczone fotografie bramy Stoczni Gdańskiej oraz dokumenty pochodzą z zasobów archiwum Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Kolejne panele pokazują narodziny związku w regionie warmińsko-mazurskim, a także okoliczności utworzenia Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego w Olsztynie. Przy tej okazji ukazano sylwetki ludzi, którzy odegrali wiodącą rolę w olsztyńskiej „Solidarności”. Byli to m.in. przewodniczący: Andrzej Bartuszek, Edmund Łukomski, Mirosław Krupiński i Michał Powroźny, wiceprzewodniczący: Andrzej Bober, Irena Telesz i Stanisław Mackiewicz oraz wielu innych działaczy. Zaprezentowano także dokumenty związkowe z pierwszego, niezwykle intensywnego etapu tworzenia i rozwoju związku: uchwały i oświadczenia, a także wybrane ulotki, prasę związkową i wydawnictwa. Na szczególną uwagę zasługują liczne fotografie autorstwa Mieczysława Wieliczki i Wojciecha Ciesielskiego.

Powstanie NSZZ „Solidarność” od samego początku podlegało intensywnemu rozpracowaniu przez Służbę Bezpieczeństwa. Poprzez stosowanie działań operacyjnych: podsłuchów, wywiadów, obserwacji oraz zaangażowaniu agentury, zbierano wszelkie możliwe informacje i starano się paraliżować działalność związku. Funkcjonariusze SB wielokrotnie zatrzymywali uczestników akcji plakatowych, zastraszali związkowców. Toteż na wystawie prezentowane są również dokumenty i zdjęcia operacyjne, ukazujące skalę działań podejmowanych przez organa bezpieczeństwa.

Kolejne panele ukazują wydarzenia z działalności olsztyńskiej „Solidarności”: walki o rejestrację związku, akcje protestacyjne i strajki. Należy podkreślić, iż oczekiwania społeczne wobec związku były wówczas ogromne. Z całego regionu napływały informacje o niegospodarności i licznych nadużyciach popełnianych przez dyrektorów zakładów pracy oraz przedstawicieli lokalnych władz. Domagano się ich rozliczenia i pociągnięcia do odpowie-

działności. Przykład tego typu działań stanowi sprawa I sekretarza KW PZPR w Olsztynie, Edmunda Wojnowskiego. W związku z tym na kilku panelach zaprezentowano uchwały i oświadczenia MKZ, wybrane dokumenty Prokuratury Wojewódzkiej w Olsztynie, ulotki i fotografie.

Prezentowane są też inne działania związku. Od chwili powstania „Solidarność” rozpoczęła walkę o przywracanie pamięci o tragicznych wydarzeniach z najnowszych dziejów narodu polskiego. Na wystawie ukazano obchody rocznicy Czerwca '56 i Grudnia '70, koncert poświęcony pamięci ofiar tragicznych wydarzeń na Wybrzeżu oraz wyjazd delegacji związkowców na uroczyste odsłonięcie pomników poległych w Gdańsku i Gdyni. Olsztyński MKZ nawiązał również kontakty z Kurią Biskupią w Olsztynie, a także udzielał pomocy w tworzeniu i działalności NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych. Ukazano wspólne działania obu bratnich związków, m.in. organizację obchodów Zielonych Świątek i poświęcenia plonów.

Sporo miejsca poświęcono także działaniom MKZ w Olsztynie wobec prowokacji bydgoskiej w marcu 1981 r., kiedy to – jeszcze przed ogłoszeniem decyzji KKP o przeprowadzeniu w całym kraju strajku ostrzegawczego – olsztyńscy związkowcy rozpoczęli szeroko zakrojone przygotowania do ogólnopolskiego protestu. Na wystawie prezentowane są zdjęcia strajkujących wówczas zakładów pracy, ulotki oraz dokumenty związkowe.

Pierwszy etap działalności związku zakończył się I Walnym Zebraniem Delegatów w czerwcu 1981 r., podczas którego wybrano 60-osobowy Zarząd Regionu. Przewodniczącym ZR Warmińsko-Mazurskiego został Mirosław Krupiński. Wybrano również 15 delegatów na I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” w Gdańsku. Ich udział w historycznych obradach w gdańskiej „Olivii” pokazany jest na licznych fotografiach.

Narastający kryzys gospodarczy oraz podjęta przez rząd decyzja o zmniejszeniu przydziałów kartkowych na mięso i jego przetwory spowodowały przyłączenie się olsztyńskiej „Solidarności” do akcji protestacyjnej, ogłoszonej przez ZR Mazowsze. Na panelach przedstawiono marsz głodowy w Olsztynie, będący jednocześnie swoistą demonstracją siły związku w regionie. Bardzo ważnym wydarzeniem, eksponowanym na wystawie, jest strajk w Olsztyńskich Zakładach Graficznych. Ten największy i najdłuższy protest w regionie udokumentowany jest wieloma zdjęciami strajkujących i wspierających ich mieszkańców Olsztyna, oświadczeniami Komitetu Strajkowego i ZR, ulotkami i plakatami. Wprowadzenie 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego w Polsce zakończyło legalny okres działalności NSZZ „Solidarność”.

Wystawa pt. *Olsztyńska „Solidarność” 1980–1981* przedstawia wybrane wydarzenia z działalności związku. Zestawienie materiałów SB z dokumentami związku ukazuje, jak odmienne cele i wartości przyświecały obu stronom. Dla ludzi „Solidarności” lata 1980–1981 były okresem ograniczonej wprawdzie, ale niespotykanej do tej pory wolności i aktywności, natomiast dla komunistycznej władzy ogromnym zagrożeniem, które należało jak najszybciej zdławić.